

**УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ
АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ У РОБОТІ «ЧИТАЛЬНІ УКРАЇНСЬКИХ
БОГОСЛОВІВ ІМ. М. ШАШКЕВИЧА» ВПРОДОВЖ 20 – 30-Х РР. ХХ СТ.**

**THE PARTICIPATION OF STUDENTS OF GREEK CATHOLIC
THEOLOGICAL ACADEMY IN LVIV IN THE WORK
OF «READING ROOMS OF UKRAINIAN THEOLOGIANS NAMED AFTER
M. SHASHKEVYCH» DURING 20-30-YEARS XX CENTURY**

Хоркава І.І.,

*аспірант кафедри релігієзнавства і теології
Національного університету «Острозька академія»*

У статті здійснено аналіз навчально-виховного процесу у Греко-католицькій богословській академії у Львові. Зокрема, розглянуто всебічне залучення її вихованців до участі у гуртку під назвою «Читальня українських богословів ім. М. Шашкевича». На основі переглянутих архівних матеріалів та історіографії досліджено процес становлення, завдання та основні віхи роботи гуртка за участі студентів та професорсько-викладацького колективу академії. Підкреслено, що попри складні суспільно-політичні умови та відчутний брак коштів, керівництво академії турбувалося про підвищення професійних якостей її вихованців. Зроблено висновок, що завдяки участі у такій колективній роботі студенти розкривали свої мистецькі і професійні таланти, залишаючись і на далі популяризаторами духовної культури.

Ключові слова: Греко-католицька богословська академія, «Читальня українських богословів ім. М. Шашкевича», гурткова робота, митрополит А. Шептицький, Й. Сліпий.

В статье осуществлен анализ учебно-воспитательного процесса в Греко-католической богословской академии во Львове. В частности, рассмотрены всестороннее привлечение ее воспитанников к участию в кружке под названием «Читальня украинских богословов им. М. Шашкевича». На основе привлечения архивных материалов и историографии исследован процесс становления, задачи и основные вехи работы кружка с участием студентов и профессорско-преподавательского коллектива академии.

Ключевые слова: Греко-католическая богословская академия, «Читальня украинских богословов им. М. Шашкевича», кружковая работа, митрополит А. Шептицкий, И. Слепой.

The article gives the analysis of educational process in Greek Catholic Theological Academy in Lviv. In particular, comprehensive involvement of its students into the participation in the circle named «Reading room of Ukrainian students theologians named after M. Shashkevych» is considered. On the basis of attracting archival materials and historiography the process of formation, tasks and the main landmarks of the work of the circle with participation of students and faculty teaching staff of the academy have been investigated. It is specially noted, that in spite of the difficult socio-political conditions and tangible lack of funds, academy leaders cared for improvement of professional qualities of their students. The conclusion is made that thanks to the participation in such a collective work, students developed their artistic and professional talents remaining the popularizers of spiritual culture.

Key words: Greek Catholic Theological Academy, «Reading room of Ukrainian students theologians named after M. Shashkevych», work of the circle, Metropolitan A. Sheptytskyi, Y. Slipyi.

Постановка проблеми. У 20-30-х рр. ХХ ст. значне місце у духовному житті студентів-богословів відіграла Греко-католицька богословська академія. Вона була організована у 1929 р. Це був перший український богословський навчальний заклад на теренах Галичини організова-

ний на базі Львівської духовної семінарії. Велика заслуга у відкритті академії належить тодішнім митрополитові Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) Андрєєві Шептицькому (1901 – 1944 рр.) і ректорові Львівської духовної семінарії Йосифу Сліпому (1926 – 1945 рр.). Зна-

чушість цієї навчальної установи пояснюється тим, що більшість її випускників, продовжували навчання в університетах Відня, Праги та Кракова. Таку змогу юнаки отримували завдяки фінансовій допомозі Митрополичого фонду УГКЦ. Саме тому, для забезпечення належного наукового рівня у навчально-виховному процесі керівництво академії приділяло велику увагу лекційним і практичним заняттям, а також активно залучало юних кліриків до гурткової роботи [17, с. 405]. Одним із перших було організовано гурток під назвою «Читальня українських богословів імені Маркіяна Шашкевича» (далі – «Читальня...») [10, с. 43].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні напрямки гурткової роботи студентів Греко-католицької богословської академії були предметом релігієзнавчих студій низки науковців, зокрема, В. Ленцика [1, 9], І. Хоми [13], П. Сениці [8]. Окремі аспекти організації науково-пошукової роботи розкрито у праці І. Ходак [10]. Досі залишається поза увагою дослідників джерельні матеріали, які містяться у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові, залучення яких спонукає до ретельного та скрупульозного дослідження цієї тематики.

Формулювання цілей статті. Відтак, мета статті полягає у цілісному аналізі виникнення, особливостей розвитку і напрямків гурткової роботи студентів академії, а також участі у ній професорсько-викладацького колективу.

Виклад основного матеріалу. «Читальня українських богословів імені Маркіяна Шашкевича» була організована ще 1849 р. за сприяння і керівництвом тодішнього студента Львівської духовної семінарії Василя Ковальського [8, с. 580]. Більшість її вихованців виявили бажання вдосконалювати свої знання у богословській, суспільно-ідеологічній, культурно-просвітницькій і господарській ділянках. Унаслідок цього, юнаки перестали «грати у карти, бавитися у пілку, м'яч, а весь вільний час присвячували роботі

у «Читальні...» і всіляким диспутам». З огляду на це, тодішній ректор семінарії Іван Бохенський (1842–1850 рр.) постановив виділяти на ці потреби щорічно 160 злотих [8, с. 582-583].

Початок Першої світової війни не сприяв активній її роботі, у зв'язку з чим 1918 р. «Читальня...» припинила свою діяльність [10, с. 43]. Її робота була відновлена 25 березня 1926 р. під керівництвом молодого ректора семінарії Й. Сліпого [8, с. 636]. Він, ще навчаючись у цьому навчальному закладі, був активним учасником «Читальні...», підготувавши дослідження на тему: «Виступ М. Шашкевича у духовній семінарії і його переломову акцію серед питомців» [13, с. 19]. Саме тому Й. Сліпий, уже як очільник Греко-католицької богословської академії, всіляко заохочував студентів-богословів працювати над піднесенням свого інтелектуального та духовного рівня.

Згідно з положенням статуту цього гуртка усі його члени поділялися на звичайних і почесних. Звичайним членом міг стати кожен студент академії, який погоджувався сплачувати членські внески [10, с. 430]. А почесними, зазвичай, ставали ті особи, які хотіли допомогти молодим богословам поглибити їхні знання у культурній та суспільно-економічній сфері [2, арк. 2]. Оскільки, гурток діяв при академії, то більшість фінансових витрат товариства покривалися із дотацій, які надавалися Митрополичим ординаріатом УГКЦ. Також радо приймалися добровільні пожертви, які, зазвичай, надходили від настоятелів храмів і світських осіб. Важливо наголосити, що у бюджет «Читальні...» надходили також кошти, які отримувалися від продажу товарів власного виробництва [8, с. 583].

Участь у такій колективній роботі повинна була, насамперед, підготувати юнаків до суспільної праці на пастирській ниві. Саме тому, студенти долучалися до аналізу богословської літератури, сліdkували за новинками, які містилися у періодичних виданнях. Активно розвивали вміння правильно висловлювати та обґрунтову-

вати свою позицію під час тематичних дискусій [2, арк. 8]. На основі опрацьованої літератури усі учасники «Читальні...» повинні були написати та виголосити власні дослідження, тематика яких пропонувалася керівником тої чи іншої секції [10, с. 44]. Щоб підготувати фахову наукову доповідь, студенти користувалися матеріалами, які знаходилися в академічній бібліотеці. У ній, крім українських часописів «Зоря Галицька» і «Вісника», студенти вивчали публікації краківського видання «Час», львівської газети польською мовою «Тигоднік», а також німецьких періодичних видань богословського і світського змісту [8, с. 583]. Зазвичай, свої прохання щодо закупівлі потрібної їм літератури, студенти занотувували у «Книзі скарг». У ній системні записи велися лише до 1900 р., далі виклад інформації мав хаотичний характер [11, арк. 11]. Отже, завданням діяльності «Читальні...» було підвищення наукового рівня знань студентів академії, виховання у них професійних якостей та чіткої громадянської позиції.

Робота «Читальні...» була розділена на богословську, літературну, музично-драматичну, культурно-освітню, видавничу, палітурну, суспільну і господарську секції. Щоб вдосконалити практичні навички її учасників, влаштовувалися курси книгознавства, садівництва, бджільництва і кооперативної роботи [1, с. 35]. Зазвичай, їх викладали спеціалісти із відповідних ділянок, які радо відгукувалися на запрошення керівництва навчального закладу [9, с. 436].

Однією із перших розпочала свою роботу богословська секція. З 13 квітня 1929 р. під керівництвом Микити Павлюка у ній працювало 14 осіб. У наступних роках їх чисельність вже зросла до 40 [5, арк. 9]. Метою роботи секції був пошук періодичних видань та публікацій богословського змісту. Важливість такої роботи пояснювалася тим, що у навчальному процесі гостро відчувався брак спеціальної літератури. Вона повинна була стати у пригоді для всіх допитливих

студентів. Частина зібраної ними літератури відсилалася колегам, які проживали за межами Галичини. Так, студенти допомагали отцям – редемптористам (Чин Найсвятішого Ізбавителя – *Авт.*), які, виконуючи місійну працю у Празі, Бразилії, а також на Волині, гостро відчували потребу в україномовній літературі. У підсумку для них було зібрано 671 книгу [5, арк. 26-46]. Питомці (так називали семінаристів – *Авт.*) прагнули розширити свою просвітницьку діяльність на теренах Волині і Холмщини. Найбільшу активність у цій роботі проявив студент Роман Монцібович. Результати своєї роботи він подав у доповіді на тему: «Свобода в науці та її філософічні заложення» [3, арк. 1-2].

Щоб ліквідувати брак навчальної літератури, особливо при викладанні дисциплін богословського та духовного спрямування було організовано роботу видавничої секції. Студенти під керівництвом досвідчених фахівців залучалися до перекладу, систематизації та видавництва матеріалів, авторами яких були викладачі академії [5, арк. 9-83]. У результаті їхньої кропіткої праці було переплетено 47 книг навчального змісту [2, арк. 12]. У 1930 р. її учасники переплели ще 91 примірник курсу лекцій «Theodicea» Степана Сампари, «Історії української церкви» Михайла Чубатого та «Історії вселенської церкви» Леоніда Лужницького [2, арк. 10]. Гордістю юнаків стало долучення їх до участі над перекладом на українську мову «Гомілій» Івана Золотоустого [5, арк. 58]. Однак, попри таку похвалу роботу питомців, у цій секції постійно відчувався дефіцит коштів для проведення такого виду роботи [2, арк. 11]. Щоб якось ліквідувати матеріальні труднощі, які б дозволили частково покрити матеріально-технічні видатки, студенти за згодою педагогів, виконували замовлення, які надходили від світських осіб [10, с. 44].

Найбільшого зацікавлення у ректора академії Й. Сліпого викликала робота суспільної секції. Відвідавши її засідання, яке

відбулося 14 червня 1929 р., він звернувся до її учасників, зауваживши, що політична ситуація повоєнних років вимагає від представників духовного сану активної роботи над піднесенням духовного рівня українців [7, арк. 1]. З огляду на те, студенти займалися дослідженням соціологічних, економічних проблем, аналізом суспільних та історико-політичних відносин [6, арк. 13-20]. Тематика науково-пошукових робіт, які готували учасники цієї секції, охоплювала особливості економічних відносин у селах і містах Галичини, значення інституту сім'ї у становленні суспільного устрою держави, виникнення та діяльності суспільно-політичних рухів та їхнього відношення до релігії та Церкви, оцінки визвольних змагань першої половини ХХ ст. тощо [6, арк. 36].

Впродовж усієї своєї діяльності митрополит А. Шептицький у своїх зверненнях як до студентів, так і до духівництва не раз наголошував на важливій ролі пароха [15, с. 3-4]. Саме на нього покладається місія відкриття у селі не лише читальні, але й активне її поповнення україномовними виданнями [16, с. 43-44]. Саме тому ті студенти, які проявляли зацікавлення до читання та аналізу новинок сучасної літератури та плекали цей інтерес серед своїх колег та близьких, 21 березня 1929 р. стали учасниками літературної секції [4, арк. 1].

Визначних результатів досягнула музично-драматична секція. На першому її засіданні, яке відбулося 8 грудня 1929 р., керівник секції Яків Мостюк розповідав студентам історію розвитку театрального мистецтва, ділився своїм досвідом щодо постановки і режисури театралізованих вечорів [3, арк. 3]. Щоб підвищити рівень музичних знань, для її учасників було організовано курс диригентури [5, арк. 9], а з квітня 1937 р. юнаки стали поглиблювати свої знання з музичної літератури та сольфеджіо [5, арк. 82]. Завдяки допомозі колег, які працювали у видавничому гуртку, для навчальних потреб було опубліковано партитури музичних тво-

рів українських композиторів [5, арк. 9]. У співпраці із музичним колективом «Домінанта», який діяв при Музичному інституті ім. М. Лисенка у м. Львові, питомці організовували постановки музично-драматичних вистав, які приурочувалися до шанування національних чи релігійних святкувань [3, арк. 3]. Музичний супровід під час творчих вечорів виконувався студентським симфонічним оркестром, яким керував Володимир Білинський [5, арк. 27]. Його виступ у супроводі хору богословів Греко-католицької богословської академії мав позитивний відгос у газеті «Нива» від 12 лютого 1935 р. [9, с. 435]. Зазвичай, усі вилучені від концертної діяльності кошти ішли на закупівлю нот, підручників або жертвувалися на благодійні цілі.

Не менш важливе значення для фахового становлення майбутніх священиків мала робота культурно-просвітницької секції [10, с. 44]. Так, студенти-богослови закріплювали набуті протягом навчання знання, викладаючи дітям основи християнської етики та допомагали парохам у храмах під час недільних чи святкових богослужінь [12, арк. 1]. Впродовж 1932/1933 рр. студенти організували шаховий клуб. Участь у ньому сприяла не лише ефективному використанню часу, відведеного для їхнього дозвілля, але й виробляло почуття наполегливості, кмітливості та розвивало їхнє логічне мислення [5, арк. 9]. Для бажаючих поглибити свої знання з іноземних мов, було влаштовано курси англійської і французької мов [5, арк. 84]. Одним із різновидів просвітницької роботи була участь студентів у краєзнавчих екскурсіях. Одна з них була проведена у липні 1938 р., яка охоплювала маршрут Броди – р. Стир – р. Прип'ять – Королівський канал – Мухавець [8, с. 531]. Крім вище згаданої гурткової роботи, юнаки радо відгукнулися на прохання голови товариства «Просвіта» Олександра Буця зібрати продукти харчування для голодуючого населення Яворівщини (суч. Яворівський р-н, Львівської обл.) [5, арк. 42-43].

Також глава Церкви закликав духівництво активно розвивати у своїх парафіях садівництво і бджільництво [14, с. 14-15]. З огляду на те, що більшість випускників академії надалі отримували парафії у сільській місцевості, 29 жовтня 1933 р. було організовано роботу господарської секції. Її вихованці впродовж 27 листопада 1933 р. по 27 липня 1934 р. слухали лекції із садівництва, пасічництва та шовківництва [5, арк. 27– 58]. 197 питомців взяло участь у чотирьох екскурсіях до кооперативу «Масло-союз», під час яких ознайомилися з організацією виробництва масло-молочної продукції [5, арк. 82].

Висновки. Отже, впродовж 20 – 30 рр. ХХ ст. важливим завданням для очіль-

ників Греко-католицької богословської академії стало залучення її вихованців до практичної роботи. Найбільш яскраво вона проявилася у роботі «Читальні українських богословів імені Маркіяна Шашкевича». Завдяки участі у такій колективній роботі, молоді люди відкрити у собі мистецькі таланти, які проявлялися у підготовці і проведенні музично-вокальних вечорів, концертів, авторських театральних вистав і літературних читань. Водночас, студенти практикувалися у видавничій і перекладацькій діяльності, залучалися до культурно-просвітницької та господарської діяльності. З огляду на це, випускники академії застосовували здобуті під час навчання знання у душпастирській і громадській роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ленцик В. Блаженніший Патріярх Йосиф Кардинал Сліпий-Дичковський-Коберницький. Вісник. 1989. Ч. 1. С. 33 – 34.
2. Статут товариства «Читальня богословів ім. Маркіяна Шашкевича» та звіти про його діяльність за 1929-1935 рр. ЦДІАУ, м. Львів (Центральний державний історичний архів України, м. Львів). Ф. 451. Оп. 1. Спр. 116. Арк. 1-18.
3. Звіт про діяльність богословського і музично-драматичного гуртка за 1929-1930 навчальний рік. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 120. Арк. 1.
4. Звіт про діяльність семінарського літературного гуртка за 1930 рік. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 118. Арк. 1.
5. Протоколи загальних зборів товариства «Читальня українських богословів ім. Маркіяна Шашкевича» у м. Львові (1932-1938 рр.). ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 124. Арк. 2-9.
6. Протоколи засідань семінарського гуртка «суспільна секція» за 1930-1939 рр. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 122. Арк. 1.
7. Звіт про діяльність семінарського гуртка «Суспільна секція» за 1938 р. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 128. Арк. 1.
8. Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928-1929-1944. Ч. III. / матеріали зібрав і підготував П. Сениця. Торонто-Чикаго. 1983. 960 с.
9. Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2010. 608 с.
10. Ходак І. Внесок митрополита Йосифа Сліпого у розвиток богословської освіти у 20-30-х рр. ХХ ст. Краєзнавство. 2010. № 3. С. 43 – 46.
11. Книга скарг і пропозицій «Читальні» духовної семінарії у Львові у 1897-1900 рр. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 105. Арк. 11.
12. Лист товариства «Просвіта» у м. Львові про надання дозволу семінаристам брати участь у діяльності гуртків товариства. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451. Оп. 1. Спр. 130. Арк. 1.
13. Хома І. Патріярх Йосиф Сліпий. Молодість, покликання, студії. Духовна спадщина Патріярха Йосифа Сліпого і сучасні проблеми української науки та культури. Збірник наукових праць. Львів: В-во Державного університету Львівська політехніка, 2000. С. 5 – 52.
14. Про парафіяльні сади і пасіки. Львівські Архиепархіяльні відомості. 1932. Ч. VIII. 15 жовтня. С. 14 – 15.
15. Зарядження організації парафіяльних бібліотек. Львівські Архиепархіяльні відомості. 1930. Ч. IV. 1 жовтня. С. 3 – 4.
16. В справі парафіяльних бібліотек. Львівські Архиепархіяльні відомості. 1932. Ч. IX. 15 листопада. С. 43 – 46.
17. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. / ред. кол.: А. Колодний (голова) та ін. К., 1996 – 2002. Т. 4. Католицизм / за ред. П. Яроцького. К., 2001. 598 с.